
WYBRANE PROBLEMY TURYSTYKI

BOLESŁAW IWAN

Wyższa Szkoła Turystyki i Języków Obcych w Warszawie

NATURALNE ATRAKCJE TURYSTYCZNE REGIONU ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

NATURAL TOURIST ATTRACTIONS OF THE ŚWIĘTOKRZYSKIE REGION

Wstęp

Region świętokrzyski – ze względu na swoje położenie geograficzne praktycznie w centrum Polski, bogate dziedzictwo kulturowe i urozmaicone przyrodnicze atrakcje turystyczne – posiada wszystkie atuty, aby stać się ważną destynacją turystyczną. Należy również podkreślić, że turystyka zajmuje ważne miejsce wśród kierunków społeczno-gospodarczego rozwoju atrakcyjnych miejscowości i regionów z punktu widzenia potencjalnych turystów. Rozwój szeroko pojętej turystyki przyczynia się nie tylko do rozwoju gospodarczego, ale także do wzrostu dochodów ludności oraz poprawy warunków życia w regionach turystycznych. Turystyka w skali lokalnej i regionalnej powinna stać się przedmiotem aktywnej polityki społeczno-gospodarczej zarówno władz lokalnych oraz regionalnych, jak państwowych. Przyrodnicze i kulturowe atrakcje turystyczne destynacji i regionów sprawiają, że ludność przemieszcza się ze swojego stałego miejsca zamieszkania do innych regionów w celach turystycznych, rekreacyjnych i innych.

W Polsce region oznacza określony obszar wyodrębniony na podstawie konkretnej cechy lub kilku cech. W zależności od uwzględnionych kryteriów wyróżnia się różne rodzaje regionów: geograficzne, ekonomiczne, administracyjne oraz turystyczne i inne. Dla niniejszego opracowania istotny jest oczywiście region turystyczny. Region na ogół utożsamiany jest z obszarem województwa. Region turystyczny można określić jako obszar posiadający istotne walory turystyczne – przyrodnicze i antropogeniczne oraz odpowiednio rozbudowaną bazę turystyczną. Walory regionu świętokrzyskiego pozwalają uznać go za atrakcyjny pod względem turystycznym. W niniejszym opracowaniu będą używane zamiennie określenia: województwo świętokrzyskie i region świętokrzyski.

Głównym celem niniejszego opracowania jest charakterystyka regionu świętokrzyskiego jako niezwykle atrakcyjnego obszaru turystycznego (destynacji turystycznej).

W opracowaniu szczególną uwagę poświęcono analizie przyrodniczych – naturalnych walorów turystycznych w tym regionie. Artykuł obejmuje więc charakterystykę położenia geograficznego, klimatu oraz powierzchni województwa świętokrzyskiego. Będą także pokrótce omówione zagadnienia związane z największą atrakcją turystyczną, tj. z Górami Świętokrzyskimi, lasami oraz akwenami itp., a także elementy bazy turystycznej. Atrakcje turystyczne i baza turystyczna mają bowiem wpływ na ruch turystyczny w regionie.

Metodyka badawcza zastosowana w niniejszym opracowaniu jest związana z jego celami. Przygotowanie artykułu rozpoczęto od zgromadzenia stosownych informacji, które następnie poddano ocenie i selekcji. W trakcie pisania tego opracowania wykorzystane zostały m.in. następujące metody badawcze: metoda analizy opisowej i porównawczej oraz analizy literatury przedmiotu, a także metoda graficzna. Wykorzystano też metodę uczestniczącej obserwacji naukowej. Autor pochodzi z podregionu Gór Świętokrzyskich. Znane są mu zatem z autopsji walory turystyczne tego regionu, ponieważ od wielu lat odwiedza on województwo świętokrzyskie i przemierza tamtejsze szlaki turystyczne. Źródłem informacji były również literatura naukowa dotycząca omawianych zjawisk oraz odpowiednio dobrane strony internetowe, publikacje Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach i przewodniki.

Prezentacja regionu świętokrzyskiego

Wprowadzenie

Badany region jest niezwykle atrakcyjną i unikatową destynacją turystyczną. Jego niepowtarzalna przyroda oraz pomniki przyrody i bogate dziedzictwo kulturowe umożliwiają poznanie jego historii, która przeplata się tu z pięknymi legendami. Dzieje ziemi świętokrzyskiej ściśle związane są z początkami państwa polskiego. Województwo świętokrzyskie w aktualnych granicach powstało 1 stycznia 1999 roku w wyniku reformy administracyjnej Polski. Leży ono w środkowo-południowej części kraju na Wyżynie Małopolskiej. Tworzą je trzy krainy geograficzne¹:

1. Góry Świętokrzyskie z charakterystycznymi gołoborzami;
2. Ponidzie z rzeką Nidą, na której odbywają się turystyczne spływy kajakowe;
3. Wyżyna Kielecko-Sandomierska z bardzo licznymi zabytkami.
4. Rysunek 1 ilustruje położenie województwa świętokrzyskiego na mapie Polski.

¹ Internet: <http://kielce.pios.gov.pl>.

Rys. 1. Położenie województwa świętokrzyskiego

Źródło: <https://spcleantech.pl/> [15.11.2020].

Przyroda województwa świętokrzyskiego jest objęta różnymi formami ochrony prawnej. Zaliczyć do nich należy m.in. Świętokrzyski Park Narodowy oraz dziewięć parków krajobrazowych, a ponadto 72 rezerваты przyrody.

Wysokość tamtejszych wzniesień jest raczej umiarkowana i wynosi od 127 m n.p.m. w Dolinie Wisły do 612 m n.p.m. na Łysicy w Górach Świętokrzyskich. W województwie świętokrzyskim dominuje klimat umiarkowany, co sprzyja ruchowi turystycznemu przez cały rok. Ostrzejszy klimat panuje jedynie w Górach Świętokrzyskich. Roczna suma opadów wynosi 550–880 mm².

Powierzchnia województwa świętokrzyskiego i jej struktura

Region świętokrzyski zajmuje powierzchnię 11,7 tys. km² (3,7% powierzchni Polski) i jest jednym z najmniejszych województw w Polsce; nieco mniejsze jest jedynie województwo opolskie. Region świętokrzyski ma jednak trwałe oraz zasłużone miejsce na mapie turystycznej kraju oraz Europy. Na tle innych regionów cechuje się wyjątkowym nagromadzeniem urozmaiconych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego. Celem więc wzbogacenia i udoskonalenia oferty turystycznej regionu wytyczono ponad 300 km szlaków turystycznych, pieszych, rowerowych i samochodowych. Szlaki te zostały tak zaprojektowane, by zapewniały turystom lepsze poznanie nie tylko naturalnych walorów turystycznych, lecz również bogatej historii i tradycji. Województwo świętokrzyskie należy

² K. Iwan, B. Iwan, *Szlaki turystyczne w Górach Świętokrzyskich*, [w:] *Kultura i przyroda w turystyce górskiej*, red. nauk. B. Iwan, Wyd. WSTiJO, Warszawa 2017, s. 36–38.

również do najczystszych obszarów Polski. Teren prawnie chroniony o szczególnych walorach przyrodniczych stanowi 69,1% jego ogólnego obszaru i pod tym względem zajmuje pierwsze miejsce w kraju. Na terytorium analizowanego województwa są też obszary wchodzące w skład europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000³.

Region świętokrzyski zalicza się też do najmniej zurbanizowanych regionów kraju, co należy uznać za atut dla rozwoju ruchu turystycznego: niski stopień urbanizacji istotnie sprzyja bowiem rozwojowi turystyki.

Jednym z najbardziej interesujących podregionów pod względem turystycznym są zwłaszcza Góry Świętokrzyskie. Przyciągają one zwolenników aktywnego wypoczynku, którzy biorą udział w miejscowych imprezach. Dla przykładu można tu podać Świętokrzyską Ligę Rowerową organizowaną co roku w lipcu na terenie Suchedniowa i okolic.

Podregion Gór Świętokrzyskich wyróżnia się ponadto urozmaiconą budową geologiczną oraz bogactwem szaty roślinnej i świata zwierzęcego⁴. O atrakcyjności badanego regionu w znacznym stopniu decydują, jak już wspomniano, malowniczość Gór Świętokrzyskich oraz bogactwo przyrodnicze Puszczy Jodłowej, a ponadto uroki krajobrazowe Ponidzia oraz czyste wody i powietrze, unikalne jaskinie oraz grupy skalne⁵.

Naturalne walory turystyczne regionu świętokrzyskiego

Zagadnienia wstępne

Przyrodnicze walory turystyczne stanowią ważny cel ruchu turystycznego. Charakter i piękno naturalnych walorów turystycznych województwa świętokrzyskiego wpływają w dużym stopniu na dynamikę przyjazdu turystów na ten teren. Do atrakcji przyrodniczych badanego regionu bez wątpienia należy zaliczyć Świętokrzyski Park Narodowy i zespół świętokrzyskich i nadnidziańskich parków krajobrazowych, a ponadto 72 rezerваты przyrody (m.in. jaskinia Raj i Krzemionki Opatowskie), liczne obszary chronione, różnorodną florę i faunę oraz 714 pomników przyrody. Wśród nich należy wymienić liczący kilkaset lat dąb Bartek oraz liczne skałki, jaskinie i wąwozy lessowe.

Świat przyrody regionu świętokrzyskiego jest autentycznym magnesem przyciągającym wielu turystów z Polski i innych państw. Na terenie województwa znajdują się malownicze wąwozy, jary, lasy oraz wyjątkowe historyczne zabytki, tym samym region uznaje się za jeden z najpiękniejszych i najciekawszych w kraju z punktu widzenia turystów. Walory środowiska naturalnego predestynują do organizowania wypoczynku biernego i aktywnego. Położenie geograficzne omawianego regionu sprawia, że można go zaliczyć do najkorzystniej położonych obszarów w kraju pod względem krajobrazowym. Podczas wędrówek lub

³ B. Iwan, *Rozwój i innowacyjność w hotelarstwie województwa świętokrzyskiego*, „Zeszyty Naukowe WSTiJO w Warszawie. Turystyka i Rekreacja” 2019, z. 24 (2), s. 47–48; *Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013*, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Kielce 2008.

⁴ K. Iwan, B. Iwan, *Szlaki turystyczne...*, op. cit., s. 38–39.

⁵ Por. też: B. Iwan, *Turystyka biznesowa w regionie świętokrzyskim*, Zeszyty Naukowe WSTiJO w Warszawie. Turystyka i Rekreacja” 2012, z. 9 (1), s. 46–47.

zwiedzania turyści mogą podziwiać malownicze widoki, lasy, pasma górskie oraz zjawiska krasowe, zabytki techniki i kultury, a także pomniki przyrody⁶.

Wśród naturalnych walorów przyrodniczych województwa świętokrzyskiego można wymienić czynniki wpływające korzystnie na turystyczne pobyty wypoczynkowe, m.in. dobre warunki do czynnego wypoczynku latem i zimą oraz występowanie wód leczniczych i korzystnych warunków klimatycznych. Turyści mogą więc zregenerować siły fizyczne i psychiczne. W województwie znajdują się różnorodne tereny oraz rzeki i akweny, można tu zatem uprawiać turystykę pieszą, rowerową, konną i motorową, a także sporty wodne oraz zażywać rekreacyjnych kąpielii.

Charakterystyka wybranych naturalnych walorów turystycznych województwa świętokrzyskiego

W regionie świętokrzyskim występują liczne pozostałości dawnych puszczy oraz dobrze zorganizowane i utrzymane obszary leśne ze zróżnicowaną florą i fauną. Na terenie tym rozciąga się Świętokrzyski Park Narodowy oraz dziewięć parków krajobrazowych.

Do ważnych turystycznych walorów przyrodniczych zalicza się też liczne obszary chronione z różnorodnym światem roślinnym i zwierzęcym oraz zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, a ponadto użytki ekologiczne. Lasy i grunty leśne w badanym regionie zajmują 28,3% ogólnej jego powierzchni, czyli ponad 330 tys. ha. Obok Świętokrzyskiego Parku Narodowego do ważnych kompleksów leśnych należą Puszcza Świętokrzyska i lasy w rejonie Końskich. Z roku na rok obszary leśne w województwie zyskują coraz większe zainteresowanie społeczeństwa mającego potrzebę przebywania w nieskażonym środowisku naturalnym.

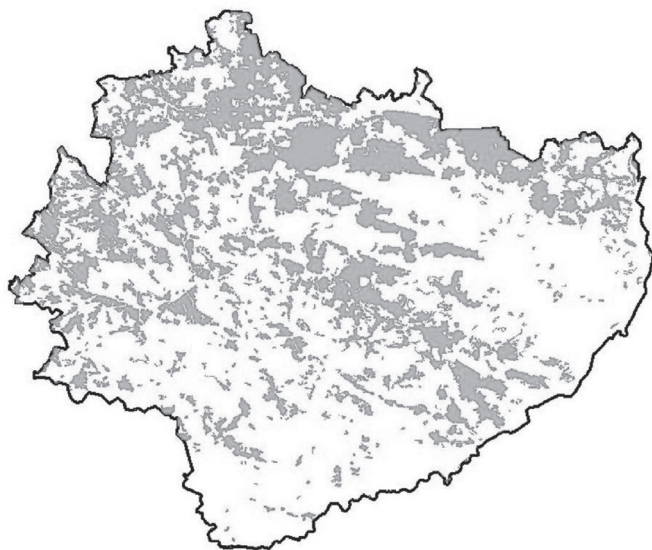
W konkluzji należy podkreślić, iż Kielecczyzna to enklawa krystalicznie czystego powietrza oraz obszar z dużymi połaciami lasów i prastarych borów. Są one wiernym świadkiem chlubnej historii regionu, a jednocześnie siedliskiem wielu rzadkich, będących pod ochroną gatunków roślin i zwierząt⁷. Lasy od wieków są ważnym ogniwem łączącym komponenty środowiska przyrodniczego. Tworzą one leśne korytarze ekologiczne, umożliwiając w ten sposób rozprzestrzenianie się różnych gatunków flory i fauny. Obszary leśne spełniają również różne inne funkcje, m.in. ochronną. Lasy są też źródłem surowców dla wielu gałęzi przemysłu. Funkcje społeczne i kulturowe to zaspokajanie potrzeb turystów związanych z wypoczynkiem na łonie przyrody. Lasy Świętokrzyskie są zasobne w cenne drzewostany, z gatunkami drzew takimi jak jodły pospolite, buki zwyczajne, modrzewie polskie i cisy oraz rzadkimi gatunkami flory wyżynnej i górskiej. Głównym gatunkiem jest zaś sosna, która zajmuje ok. 65% ich powierzchni. Pozostała powierzchnia porośnięta jest jodłami, dębami, brzoźami, bukami, świerkami, jesionami i topolami. W województwie świętokrzyskim dominują lasy państwowe, stanowiące własność Skarbu Państwa. Dzięki temu turyści oraz mieszkańcy mogą korzystać w pełni z dobrodziejstwa ich różnorodnych naturalnych

⁶ <https://sites.google.com/site/antropogenicneswietokrzyski> [10.10.2020].

⁷ B. Iwan, *Kulturowe uwarunkowania regionalnej kuchni świętokrzyskiej*, [w:] *Kulturowe uwarunkowania żywienia w turystyce*, red. nauk. H. Makąła, Wyd. WSTiJO, Warszawa 2013, s. 226.

walorów i zasobów przyrodniczych. Znaczna część najczęściej odwiedzanych ośrodków turystycznych województwa charakteryzuje się wysokim udziałem terenów leśnych⁸.

Rysunek 2 ilustruje przestrzenne rozmieszczenie obszarów leśnych w województwie świętokrzyskim.

Rys. 2. Przestrzenne rozmieszczenie obszarów leśnych w województwie świętokrzyskim

Źródło: R. Koślacz et al., *Program małej retencji...*, op. cit., s. 29.

Największe obszary leśne występują w części centralnej i północno-zachodniej województwa świętokrzyskiego, najmniejsze – w powiatach południowo-wschodnich. Obszary leśne w województwie cechują się silnie zróżnicowaną strukturą przestrzenną i siedliskową. Znaczna część tamtejszych lasów zalicza się do Krainy Małopolskiej i pięciu dzielnic przyrodniczo-leśnych. Największe znaczenie dla turystyki posiadają jednak Góry Świętokrzyskie i Niecka Nidziańska.

W środkowej części badanego regionu strukturę siedliskową lasów tworzą głównie wielogatunkowe bory i lasy mieszane z dominacją sosny. Doliny i obszary międzygórskie charakteryzują się formacjami sosnowo-dębowymi, a niższe wzniesienia obfitują w bory jodłowe z domieszką sosen. Na wzniesieniach o wysokości powyżej 350 m n.p.m. występują lasy jodłowe z domieszką buków. Szczyty górskie powyżej 500 m n.p.m. pokryte są lasami jodłowymi. W Lasach Włoszczowskich i na Przedgórzu Łżeckim obok sosen i dębów oraz buków występują też graby, olchy czarne i jesiony. Obszary podmokłe tworzą rzadkie w Polsce zbiorowiska olsu jesionowego. W Lasach Staszowskich wśród

⁸ R. Koślacz et al., *Program małej retencji dla województwa świętokrzyskiego*, Świętokrzyski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Kielcach, Kielce 2008, s. 47–48; *Strategia rozwoju turystyki w województwie świętokrzyskim na lata 2006–2014*, Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A., Warszawa 2005, s. 111–112.

drzewostanów sosnowych występują poławie dominujących niegdyś dębów. Największe powierzchnie leśne znajdują się w powiatach koneckim, skarżyskim i starachowickim (ok. 50% ich powierzchni), najmniejsze natomiast – w powiatach opatowskim, kazimierskim i sandomierskim (ok. 15% ich ogólnej powierzchni)⁹.

Szczególnie cenne dla ruchu turystycznego są również kompleksy Lasów Cisowsko-Orłowińskich o powierzchni ok. 12,7 tys. ha. Obejmują one południową część pasma Łysogórskiego w Górach Świętokrzyskich. Dominującą formą są tam lasy bukowo-jodłowe z umiarkowanym występowaniem grądów. Duże walory turystyczne tej ostoi podkreśla urozmaicona rzeźba terenu, poprzecinana licznymi dolinami rzecznyymi. W ostoi występuje ok. 700 gatunków roślin naczyniowych, z czego 42 objęto ścisłą ochroną gatunkową, a 10 – częściową. O wartości przyrodniczej omawianego kompleksu Lasów Cisowsko-Orłowińskich świadczy także wielość gatunków zwierząt i roślin, zwłaszcza związanych z zachowanym drzewostanem oraz śródleśnymi torfowiskami. Teren ten jest ponadto siedliskiem wielu rzadkich gatunków ptaków związanych ze środowiskiem wodno-błotnym i leśnym¹⁰.

Syntetyczna charakterystyka Parku Narodowego i parków krajobrazowych w województwie świętokrzyskim

Świętokrzyski Park Narodowy

W 2016 roku powierzchnia rezerwatów w województwie świętokrzyskim wynosiła 3237 ha, Parku Narodowego 7426 ha, a wraz z otuliną 20 786 ha. Świętokrzyski Park Narodowy został utworzony 1 kwietnia 1950 roku i jego powierzchnia wynosi obecnie 7626,5 ha. Na terenie parku znajduje się najważniejsze pasmo Gór Świętokrzyskich – Łysogóry, ze szczytami: Łysicą (612 m n.p.m.), Agatą (608 m n.p.m.) oraz Łysą Górą (595 m n.p.m.), a także wschodnia część Pasma Klonowskiego oraz część Pasma Pokrzywiańskiego. Powierzchnię Świętokrzyskiego Parku Narodowego zajmują głównie lasy jodłowe i bukowe. Należy też dodać, że 82 gatunki rosnących tam roślin są prawnie chronione. Do najcenniejszych przedstawicieli flory należą: kosaciec syberyjski, pełnik europejski, pióropusznik strusi oraz narecznica szerokolistna. Ochroną objęto też 29 gatunków zwierząt. Niezwykłą osobliwością parku są gołoborza, tzn. tereny pozbawione roślinności.

Na obszarze Świętokrzyskiego Parku Narodowego stwierdzono występowanie ok. 340 gatunków porostów i 30 gatunków drzew oraz 700 gatunków roślin naczyniowych. Świat zwierząt reprezentowany jest tam przez ok. 4000 bezkręgowców oraz 210 gatunków kręgowców, z tego 181 objętych jest prawną ochroną. W obrębie parku utworzono 25 rezerwatów przyrody i aż 104 pomniki przyrody, cztery zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, a ponadto 23 użytki ekologiczne¹¹.

⁹ R. Kościacz et al., *Program małej retencji...*, op. cit., s. 30.

¹⁰ Lasy Cisowsko-Orłowińskie: <http://www.natura2000.tbop.org.pl> [25.10.2020].

¹¹ M. Sikorski, *Świętokrzyski Park Narodowy, Polskie Parki Narodowe, Kielce 2008*, s. 34–36.

Parki krajobrazowe

Parki krajobrazowe zaliczane są do wielkopowierzchniowych form ochrony przyrody. Ich utworzenie ma m.in. na celu zachowanie walorów kulturowych i historycznych danego obszaru oraz popularyzację i upowszechnianie tych wartości w państwie i społeczeństwie. Parki krajobrazowe w badanym regionie rozciągają się na terenie dwóch krain geograficznych: Gór Świętokrzyskich i Niecki Nidziańskiej. Obszary te zostały wydzielone ze względu na występujące zróżnicowanie warunków geograficzno-przyrodniczych, m.in. podłoża, w obrębie którego kształtowana jest rzeźby terenu, oraz z powodu metod zagospodarowania przestrzeni.¹²

W województwie świętokrzyskim jest dziewięć parków krajobrazowych o powierzchni 119 711 ha, a łącznie z otulinami 251 997 ha.

1. **Suchedniowsko-Oblęgarski Park Krajobrazowy** – utworzony 10 czerwca 1988 roku, jego powierzchnia to 21 470 ha. Park chroni unikalne zasoby przyrodnicze, w tym rezerваты Delejów i Świnia Góra oraz dąb Bartek, powołano go również w celu zachowania dawnych obiektów Staropolskiego Zagłębia Przemysłowego.
2. **Sieradowicki Park Krajobrazowy** – utworzony 10 czerwca 1988 roku, jego powierzchnia to 11 526 ha. Obejmuje obszar, którego lasy chroniły oddziały powstańców z 1863 roku oraz partyzantów II wojny światowej, m.in. żołnierzy AK. W obrębie parku znajdują się trzy rezerваты przyrody – Wykus, Kamień Michniowski i Góra Sieradowska.
3. **Cisowsko-Orłowski Park Krajobrazowy** – utworzony 10 czerwca 1988 roku, jego powierzchnia wynosi 21 326 ha. Wyróżnia się występowaniem roślinności bagiennej i chronionej w rezerwatach przyrody Białe Ługi oraz Słopiec.
4. **Jeleniowski Park Krajobrazowy** – utworzony 10 czerwca 1988 roku, jego powierzchnia to 4265 ha. Szczyt się słynnymi rumowiskami piaskowców kwarcytowych, zwanych gołoborzami. W obrębie parku znajdują się rezerваты przyrody: Góra Jeleniowska, Szczytniak, Małe Gołoborze.
5. **Chęciński-Kielecki Park Krajobrazowy** – utworzony 2 grudnia 1996 roku, jego powierzchnia to 20 505 ha. Ze względu na walory geologiczne nazywany jest muzeum geologicznym pod gołym niebem. Na terenie parku znajduje się dziewięć rezerwatów przyrody i najsłynniejsza jaskinia Raj.
6. **Nadnidziański Park Krajobrazowy** – utworzony 19 grudnia 1986 roku w celu zachowania i ochrony walorów przyrodniczych, które związane są między innymi z powierzchniowym występowaniem serii gipsowej tworzącej unikatowy zespół zjawisk i form krasu gipsowego¹³. Jego powierzchnia wynosi 23 164 ha. W obrębie parku znajduje się dolina Nidy z licznymi meandrami i starorzeczami to ostoja ptactwa wodno-błotnego. W IX wieku powstało pierwsze państwo Wiślan z ośrodkiem władzy w Wiślicy.

¹² Y. Sardey et al., *Największe atrakcje województwa świętokrzyskiego*, Media Consulting Agency, Wrocław 2009, s. 29.

¹³ https://pinczow.travel/informator_turystyczny/natura/nadnidzianski_park_krajobrazowy [28.10.2020].

7. **Szaniecki Park Krajobrazowy** – utworzony 19 grudnia 1986 roku, jego powierzchnia to 10 915 ha. Chroni oryginalne enklawy wartościowego krajobrazu z malowniczymi wapiennymi i gipsowymi wzgórzami oraz ciepłolubnymi zbiorowiskami roślinności kserotermicznej i torfowiskowej oraz słonolubnej. Na terenie parku utworzono rezerwat Owczary.
8. **Kozubowski Park Krajobrazowy** – utworzony 19 grudnia 1986 roku, jego powierzchnia to 6613 ha. Charakteryzuje się zróżnicowaną rzeźbą terenu oraz rozległymi obszarami leśnymi. Występuje tam charakterystyczna flora kserotermiczna. Park Na terenie parku znajdują się dwa rezerваты przyrody: Polichno i Wroni Dół.
9. **Przedborski Park Krajobrazowy** – z trzema rezerwatami przyrody: Murawy Dobromierskie, Bukowa Góra i Oleszno. Park utworzono w 1988 roku. Jego powierzchnia całkowita to 9130 ha.

Wody i akweny

Województwo świętokrzyskie rozciąga się na lewostronnym dorzeczu Wisły. Jego sieć rzeczną tworzą całkowite bądź częściowe zlewnie rzek: Nidy, Nidzicy, Kamiennej, Koprzywianki, Opatówki oraz Pilicy. W regionie świętokrzyskim występują również znaczne zasoby wód leczniczych – chlorkowych, siarczkowych i jodkowych. Są one eksploatowane na potrzeby uzdrowisk: Busko-Zdrój i Solec-Zdrój¹⁴. Turystyka wodna w regionie świętokrzyskim rozwija się dynamicznie dzięki przepływającym rzekom i liczным akwenom. Do spływów kajakowych najczęściej są wykorzystywane rzeki: Kamienna, Nida oraz Wisła. Dla turystów i mieszkańców Kielecczyny uprawiających żeglarstwo oraz motorowodniactwo bogatą ofertę mają zalewy: Chańcza, Golejów, Sielpia Wielka oraz Borków i Cedzyna.

W badanym regionie są i inne atrakcje dla zwiedzających i turystów. Turyści wędrując po Górach Świętokrzyskich, jeśli podążają ku dolinom, dotrą do cudownego źródła Świętego Franciszka w Świętej Katarzynie. Woda w bijącym źródle ma niezależnie od pory roku stałą temperaturę siedmiu stopni Celsjusza i nigdy nie zamarza. Według opowieści miejscowych ma ona także cudowną moc uzdrawiającą – leczy choroby oczu. Szczególnych właściwości tej wody doświadczają kobiety, które pijąc ją, nabierają energii i rodzą zdrowe dzieci¹⁵.

Należy dodać, że w województwie świętokrzyskim w sezonie letnim turyści i okoliczni mieszkańcy mają dostęp do ok. 30 miejsc kąpielowych, czyli oznakowanych fragmentów akwenów, gdzie można popływać i uprawiać sporty wodne. Takie miejsca kąpielowe działają m.in. w Skalmierzu, Pińczowie, Kazimierzy Wielkiej, Jędrzejowie, Morawicy, Strawczynie, Wilkowie, Borkowie, Chańcy, Rejowie, Bliżynie oraz Bogorii¹⁶.

¹⁴ Stan środowiska w województwie świętokrzyskim. Raport 2016, Kielce 2016, s. 56–58.

¹⁵ K. Iwan, B. Iwan, *Szlaki turystyczne...*, op. cit., s. 47.

¹⁶ <https://www.wrota-swietokrzyskie.pl> [28.10.2020].

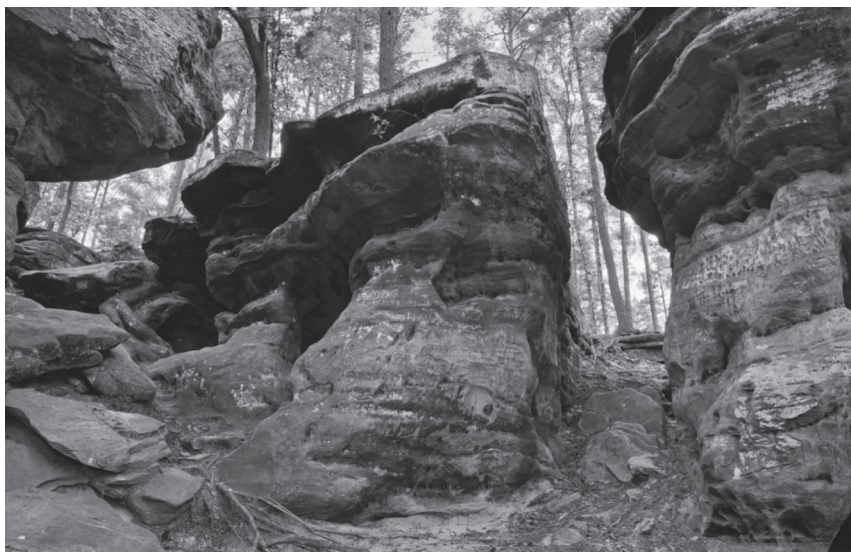
Pomniki przyrody

Pomniki przyrody to pojedyncze twory przyrody ożywionej i nieożywionej bądź skupiska tworów o wartości przyrodniczej, krajobrazowej, kulturowej lub naukowej i historycznej. Wśród najbardziej znanych pomników przyrody warto wymienić przynajmniej kilka:

- dąb Bartek w Zagnańsku,
- dąb Mnich w Mnichowie,
- wąwóz Królowej Jadwigi w Sandomierzu,
- grupę skał zbudowanych z białych wapieni koralowych w Bałtowie,
- skałki w Miedzianej Górze znajdujące się w części grzbietowej góry Kamień, o długości ok. 15 m i wysokości 6–7 m, zbudowane z piaskowców kwarcytowych.

Do już wymienionych pomników przyrody należy też włączyć:

- zbudowane z piaskowców skałki Piekło pod Nieklaniem,
 - jaskinię Raj położoną w pobliżu Chęciny – to typowa jaskinia krasowa powstała w wapieniach,
 - rezerwat przyrody Kadzielnia – pomnik przyrody nieożywionej w Kielcach,
 - sosnę Wiszącą rosnącą na skraju lasu w Welczu koło Buska-Zdroju¹⁷.
- Wybrane pomniki przyrody ilustrują poniższe zdjęcia.

Fot. 1. Niekląt Wielki – rezerwat Skałki Piekło pod Nieklaniem

Źródło: PolskaZachwyca.pl [1.12.2020].

¹⁷ B. Iwan, *Turystyka biznesowa...*, op. cit., s. 52–53.

Fot. 2. Jaskinia Raj

Źródło: <https://turystyka.wp.pl/> [1.12.2020].

Fot. 3. Dąb Bartek

Źródło: PolskaZachwyca.pl [1.12.2020].

Potencjał turystyczny regionu świętokrzyskiego

Potencjał turystyczny destynacji czy regionu turystycznego tworzą te elementy środowiska geograficznego oraz zachowania człowieka, które mogą być wykorzystane do uprawiania turystyki bądź zajmowania się nią¹⁸. Wielkość ruchu turystycznego zależy nie tylko od naturalnych i antropogenicznych atrakcji turystycznych, ale także od infrastruktury technicznej i społecznej oraz bazy noclegowej i gastronomicznej.

Baza noclegowa w województwie świętokrzyskim

Baza noclegowa jest jednym z podstawowych elementów zagospodarowania turystycznego i infrastruktury turystycznej każdego regionu turystycznego. Do bazy noclegowej zalicza się obiekty i urządzenia umożliwiające turystom nocleg i odpoczynek poza ich miejscem zamieszkania. Tworzą ją: hotele, motele, pensjonaty, domy wypoczynkowe oraz pola biwakowe, kempingi i gospodarstwa agroturystyczne. Baza noclegowa zawsze zwiększa dostępność regionu dla turystów, a także przyczynia się do wzrostu ich liczby. W województwie świętokrzyskim rozłożona jest ona nierównomiernie; większość hoteli i innych obiektów noclegowych usytuowana jest w podregionie Gór Świętokrzyskich (ok. 50%). Systematycznie jednak zwiększa się liczba obiektów oraz miejsc noclegowych. Dla przykładu można podać, iż w latach 2010–2017 przybyło 56 tego typu placówek. W 2017 roku funkcjonowało w województwie 248 turystycznych obiektów noclegowych z 16,6 tys. miejsc noclegowych, w 2018 roku natomiast – 251, w tym 137 hoteli i 114 pozostałych obiektów. Miejsc noclegowych było natomiast 17,8 tys.¹⁹

Baza gastronomiczna

Ważnym komponentem infrastruktury turystycznej jest też baza gastronomiczna. Jej istotnymi składnikami z punktu widzenia turystów są m.in. restauracje, bary, stołówki (zwłaszcza w sanatoriach i ośrodkach wczasowych itp.), zajazdy, puby, punkty gastronomiczne, pizzerie, kawiarnie itp. Wiele restauracji w badanym regionie ma niestandardowy, specyficzny charakter, ludowy wystrój wnętrza i specjalizację w rodzaju kuchni oraz serwowanych dań. Do znanych restauracji należą m.in.: „Monte Carlo” w Kielcach, „Sarmacka” w Sandomierzu, „Pod Czarną Stopą” w Bałtowie, „Echa Leśne” w Suchedniowie, „Staropolska” w Bodzentynie, „Wiejskie Jadło” w Suchedniowie oraz „Gospoda Wygoda” w Wąchocku. Kuchnia świętokrzyska łączy w sobie tradycyjną kuchnię chłopską i szlachecką, z domieszką tradycji żydowskiej²⁰.

W tak krótkim opracowaniu trudno jest poddać głębokiej analizie infrastrukturę turystyczną badanego regionu. Problem zagospodarowania turystycznego w województwie świętokrzyskim powinien być przedmiotem oddzielnej publikacji.

¹⁸ J. Kaczmarek et al., *Produkt turystyczny*, PWE, Warszawa 2005, s. 35.

¹⁹ *Turystyka w 2018 roku*, GUS, Warszawa 2019.

²⁰ J. Sala, *Przewodnik po gminach LGD Wokół Łysej Góry*, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Wokół Łysej Góry, Bieliny 2009; por. też: B. Iwan, *Kulturowe uwarunkowania...*, op. cit.

Podsumowanie

Województwo świętokrzyskie to bez wątpienia atrakcyjny region. Na turystów czekają tu lasy i parki krajobrazowe, nieskazitelnie czyste powietrze, różnorodna flora, liczne gatunki zwierząt, naturalnie meandrujące rzeki oraz strumienie, szachownica chłopskich pól, łąki i góry oraz doliny. Przez najciekawsze zakątki regionu wiedzie wiele szlaków turystycznych, pieszych, rowerowych i samochodowych. Aktywni turyści mogą uprawiać turystykę pieszą oraz rowerową, podziwiając po drodze niezwykłą florę i faunę oraz atrakcje antropogeniczne. Na licznych zbiornikach wodnych przybywa amatorów żeglarstwa, narciarstwa wodnego i windsurfingu. Świętokrzyskie to także raj dla narciarzy. Dynamicznie rozwijają się też turystyka uzdrowska, biznesowa oraz agroturystyka.

Centrum turystycznym województwa są naturalnie Góry Świętokrzyskie – najstarsze obok Sudetów góry w Polsce i jedne z najstarszych w Europie. Góry Świętokrzyskie i cały region wyróżniają się bogactwem szaty roślinnej i świata zwierząt, a ponadto chlubną historią, pięknym folklorem oraz często unikatowymi zabytkami kultury materialnej. Należy podkreślić, że niezbędne jest kierowanie rozwojem turystyki zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju. Umożliwi to uniknięcie zjawisk negatywnych, takich jak dewastacja walorów turystycznych, pogarszające się warunki życia w regionie. Wśród instrumentów efektywnego zarządzania turystyką w każdym regionie coraz większego znaczenia nabiera opracowanie profesjonalnej strategii rozwoju turystyki.

Strategia dalszego rozwoju turystyki w województwie świętokrzyskim powinna uwzględniać posiadanie niezwykłych naturalnych atrakcji turystycznych, a także rozwój oraz wykorzystanie regionalnego i lokalnego dziedzictwa kulturowego, w tym kulinarnego. Aby zwiększać liczbę turystów przybywających do województwa, należy również modernizować i budować nowe obiekty noclegowe klas turystycznych oraz biznesowych, a także inwestować w rozbudowę bazy gastronomicznej oraz innych komponentów infrastruktury turystycznej.

Bibliografia

- Iwan B., *Kulturowe uwarunkowania regionalnej kuchni świętokrzyskiej*, [w:] *Kulturowe uwarunkowania żywienia w turystyce*, red. nauk. H. Makała, Wyd. WSTiJO, Warszawa 2013.
- Iwan B., *Rozwój i innowacyjność w hotelarstwie województwa świętokrzyskiego*, „Zeszyty Naukowe WSTiJO w Warszawie. Turystyka i Rekreacja” 2019, z. 24 (2).
- Iwan B., *Turystyka biznesowa w regionie świętokrzyskim*, Zeszyty Naukowe WSTiJO w Warszawie. Turystyka i Rekreacja” 2012, z. 9 (1).
- Iwan K., Iwan B., *Szlaki turystyczne w Górach Świętokrzyskich*, [w:] *Kultura i przyroda w turystyce górskiej*, red. nauk. B. Iwan, Wyd. WSTiJO, Warszawa 2017.
- Kaczmarek J. et al., *Produkt turystyczny*, PWE, Warszawa 2005.
- Koślacz R. et al., *Program małej retencji dla województwa świętokrzyskiego*, Świętokrzyski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Kielcach, Kielce 2008.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013*, Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego, Kielce 2008.

Sala J., *Przewodnik po gminach LGD Wokół Łysej Góry*, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Wokół Łysej Góry, Bieliny 2009.

Sardecki Y. et al., *Największe atrakcje województwa świętokrzyskiego*, Media Consulting Agency, Wrocław 2009.

Sikorski M., *Świętokrzyski Park Narodowy*, Polskie Parki Narodowe, Kielce 2008.

Stan środowiska w województwie świętokrzyskim. Raport 2016, Kielce 2016.

Strategia rozwoju turystyki w województwie świętokrzyskim na lata 2006–2014, Polska Agencja Rozwoju Turystyki S.A., Warszawa 2005.

Turystyka w 2018 roku, GUS, Warszawa 2019.

Streszczenie

Region świętokrzyski jest niezwykle atrakcyjną i unikatową destynacją turystyczną. Na obszarze tym rzeczywista historia przeplata się z pięknymi legendami, a niepowtarzalna przyroda oraz pomniki przyrody i bogate dziedzictwo kulturowe przyciągają rzesze turystów. Artykuł zawiera analizę walorów turystycznych województwa świętokrzyskiego. W opracowaniu zaprezentowano Góry Świętokrzyskie, Świętokrzyski Park Narodowy, parki krajobrazowe, obszary leśne oraz akweny. Celem zwiększenia liczby turystów przybywających do województwa należy nadal rozwijać szeroko pojętą bazę turystyczną.

Słowa kluczowe: region, turystyka, atrakcje turystyczne, przyroda, pomnik przyrody, parki krajobrazowe

Abstract

The świętokrzyskie region is an extremely attractive and unique tourist destination. In this area, real history is intertwined with beautiful legends, and the unique nature, natural monuments and rich cultural heritage attract masses of tourists to the świętokrzyskie region. The article contains the analysis of the tourist values of the Świętokrzyskie province. It presents the Świętokrzyskie Mountains, Świętokrzyski National Park, Landscape Parks, forest areas and water reservoirs. In order to increase the number of tourists coming to the Świętokrzyskie province, the broadly understood tourist base should continue to be developed.

Keywords: region, tourism, tourist attraction, nature, natural monument, landscape parks

NOTKA O AUTORZE

Doc. dr Bolesław Iwan, pracownik naukowo-dydaktyczny WSTiJO w Warszawie, zastępca redaktora naczelnego „Zeszytów Naukowych WSTiJO w Warszawie. Turystyka i Rekreacja”. Autor wielu publikacji naukowych z zakresu turystyki i rekreacji.